

Innholdsfortegnelse

Forord	11
Innledning	15
Om boken	15
I gode relasjoner verdsettes alle følelser, men ikke all atferd	16
Kort om følelser	17
Følelser – universalverktøyet som ikke brukes nok?	17
Følelseskompetanse som kjernekompetanse for pedagoger – hvorfor sette følelsene i sentrum?	18
Lærerens ansvar for å forstå egne følelsesreaksjoner og pleie relasjonen til elevene	19
Hva skiller en følelses- og samspillfokusert tilnærming fra en atferds- og elevfokusert tilnærming?	19
To eksempler på forskjeller mellom tilnærmingene	22
Følelsesfokusert samspill	24
Følelsesfokusert kommunikasjon er atferdshåndtering	25
Effekten av god følelseshåndtering	27
Målgruppen for boken	28
Innholdsbeskrivelse	29
DEL 1 Å FORSTÅ FØLELSER OG RELASJONER	33
Kapittel 1 Relasjonsbygging i skolen	35
Relasjonsbygging	35
Ni egenskaper som former gode relasjoner	36
Relasjonsbygging har tre faser	38
Tre nivåer av relasjonskvalitet	39
Relasjoner preget av empati er følelsesregulerende og atferdsregulerende ..	41
Gode relasjoner styrker følelseskompetansen, som igjen styrker relasjoner ..	43
Hva sier forskningen om lærer–elevrelasjonen?	44
Oppsummering	46

Kapittel 2 Følelseskompetanse og følelshåndtering	48
Følelseskompetanse, følelshåndtering og følelserregulering	48
Følelseskompetanse	48
Følelshåndtering	49
Følelserregulering	51
Følelseskompetanse – fra litt ulike ståsteder	52
Følelseskompetanse styrker rollene som autoritetsperson, kunnskapsformidler, kompetanseutvikler, rollemodell og følelserguide .	54
Oppsummering	55
 Kapittel 3 Hva er følelser?	56
Affekter, følelser, emosjoner og sinnstilstander	56
Egenskaper ved følelser	58
Oppsummering	65
 Kapittel 4 Utvikling av følelserapparatet – fra primitive affekter til sammensatte følelser	66
«Følelshjernen»: utgangspunktet fra affektiv nevrovitenskap	66
Utviklingen fra primitive affekter til grunnfølelser	71
Samspill, følelser og selvregulering	74
Oppsummering	74
 Kapittel 5 Grunnfølelser og følelsseskjemaer	76
Grunnfølelser og følelsseskjemaer	76
Grunnfølelsene våre: kjennetegn og betydning	79
1 Interesse	80
2 Glede	81
3 Overraskelse	82
4 Frykt	83
5 Sinne	84
6 Skam	86
7 Skyld	87
8 Tristhet	88
9 Avsky/forakt	89
10 Sjalousi	91
11 Ømhet/hengivenhet	92
12 Stolthet	93
Oppsummering	93

Kapittel 6 Følelsene som venn eller fiende – om sunne og usunne former .	94
Følelsene som venn eller fiende – fire former	94
Primær sunn (hensiktsmessig) følelse	94
Primær usunn (uhensiktsmessig) følelse	95
Sekundærfølelser	96
Instrumentelle følelser	97
Følelseskvaliteten på de fire følelsesformene	98
Primære sunne grunnfølelser	99
Primære usunne grunnfølelser	100
Sekundærfølelser	101
Instrumentelle følelser	102
Fire typer følelsesregulering	102
Oppsummering	104
Kapittel 7 Personskjemaer: relasjonens regissører	105
Hva er et psykologisk skjema?	105
Personskjemaer	106
Eleven med capsen bak frem	107
Rollerelasjonsmodellen: Våre indre «kart» over relasjoner som styrer våre reaksjoner	108
De vanligste modusene/rollene i personskjemaer	110
Rollerelasjoner med lærer og eleven med capsen bak frem	111
Mange potensielle rollerelasjonsmodeller for samme situasjon	113
Ulike personskjemaer vekker ulike følelser og reaksjoner	114
Egenskaper ved personskjemaer	115
Konfigurasjoner av rollerelasjonsmodeller	119
Oppsummering	123
Kapittel 8 Samspillkontrakter: den kognitive delen av personskjemaer . .	124
Kjerneantakelser, hvis så-antakelser og automatiske tanker	125
Samspillkontrakter	130
Hvordan dannes kjerneantakelser og hvis så-antakelser som er en del av personskjemaene?	132
Hvordan virker antakelsene og «samspillkontraktene» på oss?	133
Oppsummering	136

Kapittel 9 Fire fenomener som kan skade relasjonen og øke skjevutviklingen.	137
Når det indre alarmsystemet slår seg på	137
Ikke-bevisste usunne primærfølelser eller sekundærfølelser hos lærere	141
Ikke-bevisst samspill og den nødvendige uttestingen	142
Når umoden egenledelse mistolkes	145
Hva gjør pedagogen for å navigere rundt de fire skjærene?	146
Oppsummering	146
Kapittel 10 De følelsskadede barna.	147
Følelssreguleringsvansker: flukt, angrep og frysreaksjoner	147
Posttraumatisk stresslidelse (PTSD)	148
Utviklingstraumer (Developmental Trauma Disorder)	149
Dissosiasjon – et nøkkelbegrep for å forstå	151
Traumatiske minner er ikke som andre minner	153
Hva trenger de mest sårbare barna?	154
Fem personskjematyper som er vanlige for de mest sårbare	154
Hva kan læreren gjøre?	158
Oppsummering	160
Kapittel 11 Positive følelser som gir vekst og utvikling	161
Hva er vitsen med positive følelser?	161
Oppblomstring og vekst gjennom positive følelser og sinnstilstander	162
Hva er flytfølelsen?	163
Om å prise andre og ha noen å se opp til	166
Verdighet, takknemlighet og beundring	166
Positiv psykologi i skolen, noen viktige potensielle bivirkninger	169
Oppsummering	170
DEL 2 Å BRUKE FØLELSER OG RELASJONEN TIL POSITIV ENDRING	173
Kapittel 12 Følelssguiding: enkel følelshåndtering.	175
Følelssguiding utvikler selvreguleringsevne	175
Følelssguide vs. tankeguide	176
Vanlige hindringer for god følelshåndtering	178
Fire oppdragerstiler	180
Prinsippene for følelssguiding	185
Eksempler på følelssguiding	189

Eksempler på gode og dårlige følelsesresponsers	194
Når eleven viser instrumentelle følelser	195
Oppsummering.	196
Kapittel 13 Følelsesutforskning: avansert følelseshåndtering	197
Hvorfor følelsesutforskning?	197
Hva er følelsesutforskning?	198
Endringsmekanismene i følelsesutforskning.	199
Å vurdere om tiden er moden for endring	201
Eksempler på å endre følelser med følelser	202
Koblingen mellom følelseshåndtering og rollerelasjoner.	203
Oppsummering.	204
Kapittel 14 Følelsesutforskning: steg for steg	205
Eksempel på vellykket følelsesutforskning	205
Å komme til følelsen	208
Å forlate følelsen	226
Oppsummering.	240
Kapittel 15 Konkrete metoder som pleier og reparerer relasjoner.	241
Følelsesfokusert kommunikasjon (empatisk bekreftelse).	241
Systematisk fremkalling og utforskning	241
Stol-dialog for å bli ferdig med u avsluttede hendelser	243
Stol-dialog for voksne for å utforske og forstå egne, sterke følelser rettet mot elever	250
Følelsesfokusert konflikthåndtering – oppklaringsamtale med forsoning .	251
Følelsesfokusert grensesetting.	256
Oppsummering.	257
DEL 3 Å UTVIKLE EGENLEDELSE MED VEKT PÅ FØLELSER.	259
Kapittel 16 Følelsenes rolle i egenledelse og målrettet problemløsning . .	261
Følelser og fornuft.	261
Følelser og egenledelse.	263
Oppsummering.	266
Kapittel 17 Tiltak som fremmer egenledelse og målrettet problemløsning .	267
Impulskontroll	268
Fleksibilitet	271
Følelseskontroll	273

Igangsetting.	276
Arbeidshukommelse	278
Planlegging/organisering	280
Orden	283
Monitorering.	284
Oppsummering.	286
VEDLEGG	287
Vedlegg 1 Trinnene i følelsesguiding	289
Vedlegg 2 Behovene bak følelsene.	292
Vedlegg 3 Tips som fremmer relasjonsbygging	293
Vedlegg 4 Vanlige roller i rollerelasjonsmodeller.	297
Vedlegg 5 Øvelser for å skru ned følelsesintensitet	298
Vedlegg 6 Å være en god rollemodell for unge	300
Referanser	302
Stikkord.	309